

"Njemačka kancelarka dala je do znanja da se protivi euro obveznicama, otpisu dugova i životu iznad mogućnosti te naglasila nužnost smanjivanja državnih dugova i zajedništva u rješavanja problema.... "

Na ovim sam stranicama više puta napisao da je euro politički projekt. Nadalje, ustvrdio sam da je euro inicijalno njemački politički projekt. Pored ostalog, euro je trebao integrirati Europsku uniju. Velika je britanija „iskočila“ iz broda. Nečlanice eurozone, a članice EU, čekale su što će se odista dogoditi s eurom. Imali su, malo je reći, dozu nepovjerenja. S pravom.

U dobrim vremenima mnoge manje dobre stvari čine nam se dobrima, pa čak i odličnima. Takvu je ocijenu dobio Projekt eura. Maastrichtski kriteriji trebali su dodatno povećati vjerodostojnost eura. Prilikom uvođenja eura imao sam „dvoboj“ s visokim dužnosnikom HNB-a, u Europskom domu, na temu budućnosti eura, s jedne strane, i, s druge strane, kakva je budućnost dolara. Tada sam ukazao na moguće slabosti buduće valute imajući u vidu veliki raspon razvijenosti, odnosno stabilnosti pojedinih nacionalnih valuta koje su „ušle“ u euro. Moje tadašnje izlaganje dočekano je sa priličnom nevjericom.

Kada govorimo o problemu eura moramo voditi računa o globalnim odnosima, odnosima u Europskoj uniji, te o odnosima u eurozoni. Svi su oni važni i međusobno isprepleteni na bazi međuvoisnosti. Ovaj zaključak i nije neka mudrost ima li se u vidu proces globalizacije. Međutim, ono što je vidljivo prostim okom i što nam se čini normalnim često ispuštamo iz analize.

Globalna je kriza snažno uzdrimala svjetsko gospodarstvo. U nepovoljnijem su se položaju našle zemlje koje su sustavno bilježile deficit na tekućem računu platne bilance. Međutim, one razvijenije su se mogle i dalje zaduživati po povoljnim uvjetima, a manje razvijene zemlje su se našle „preko noći“ u značajnim problemima. I dok su razvijene zemlje Europske unije brinule brigu glede svoga nacionalnog gospodarstva, manje razvijene zemlje su svu svoju pažnju usmjerile na servisiranje inozemnih obveza - refinanciranje. Pridodamo li deficitu na tekućem

računu i proračunski deficit, javni dug, imamo probleme u „punom sjaju“. Slučaj dolara, svjetske valute, posebno je upozoravajući. Kad vodeće gospodarstvo svijeta ima probleme što reći za manje razvijene zemlje. O nerazvijenim zemljama nije potrebno trošiti riječi. O kojim i kakvim je problemima riječ dovoljno je spomenuti smanjenje kreditnog rejtinga SAD-a. Ova je globalna kriza „naglo“ promovirala Kinu u svijetskog čimbenika. Kineski juan i devizne pričuve, koje iznose gotovo polovinu kineskog BDP-a, učinile su Kinu svijetskim arbitrom. Možemo samo zamisliti koje i kakve su kombinacije u igri. Kina kao glavni kreditor SAD-a, te eura bitan su čimbenik u rješavanju postojeće krize. Kriza svijetskog gospodarstva omogućuje Kini, uz nešto veće troškove prilagođavanja, daljnji rast nacionalnog gospodarstva budući da ima „toliko posla kod kuće“. Konkurentnost Kine će stoga i dalje rezultirati suficitom na tekućem računu platne bilance, s jedne strane, manjim deficitom proračuna, s druge strane, što će, s treće strane, stvoriti prostor u pravcu još veće dominacije na globalnoj razini. Usput rečeno, poučno za Hrvatsku, male i otvorene zemlje, kao što je to Švicarska, mudrom politikom u dobrim vremenima stvaraju prostor za ekstra profite u lošim vremenima.

U Europskoj uniji na jednoj je strani eurozona a na drugoj ostale članice. Članice eurozone smanjile su broj instrumenata ekonomske politike; smanjile su broj stupnjeva slobode. Članicama eurozone od tri temeljna instrumenta – monetarne, tečajne i fiskalne – preostala je fiskalna politika, dakle, politika prihoda i rashoda proračuna. Ostale članice Europske unije i dalje suvereno odlučuju o monetarnoj i kreditnoj politici, te politici tečaja nacionalne valute. Pri tome, nije nevažno, ali nije ni odlučujuće, da su valute zemalja članica Europske unije manje ili više „vezane“ uz euro. U lošim vremenima one mogu deprecirati ili aprecirati nacionalnu valutu i tako stabilizirajuće, antirecesijski, djelovati na nacionalno gospodarstvo. Švicarski franak svoj ugled zahvaljuje, velikim djelom, području eurozone ali kad se je povećala potražnja za francima, kao utočište investitorima na čemu će obilato zaraditi, on je značajno aprecirao u odnosu na euro; kad se je povećala ugroženost švicarskog gospodarstva centralna banka Švicarske je obznanila da će se ubuduće švicarski franak vezati za euro. Mudra i rentabilna izjava.

Članice eurozone nemaju tih mogućnosti, pri čemu učinkovitije zemlje lako podnose zajedničku valutu, dok manje razvijene zemlje, bez obilate pomoći i kreditnih linija, u tome ne uspijevaju. Upravo maastrichtski kriteriji su trebali odrediti kriterijalnu funkciju pojedinim članicama kojih se kriterija valja pridržavati. Međutim, kao što sam to više puta napisao, maastrichtski kriteriji nisu dovoljni da bi se fluktuacije pojedinih gospodarstava, „krvne slike“, držale „pod kontrolom“. Nedostaju najmanje četiri dodatna kriterija od kojih se dva odnose na fiskalnu politiku, a preostala dva: saldo na tekućem računu platne bilance i neto inozemni dug.

Tako je eurozona dobro funkcionirala u doba prosperiteta. Najrazvijenije zemlje, poglavito Njemačka, vodile su politiku eurzone, a manje razvijene zemlje su to „lakoćom“ pratile zahvaljujući inozemnim kreditima. U cijelu priču aktivno su se uključile države članice

ostvarjujući daleko veći proračunski deficit od dopustivog. Ukazivalo se je na „proboje“ deficita pojedinih država ali činjenica da su i vodeće zemlje eurozone kršile pravila sve je ostalo na negodovanju.

Danas se manje razvijene članice eurozone nalaze u grdnim mukama koje ugrožavaju i najrazvijenije zemlje eruozone. Naprosto se radi o zakonu spojednih posuda. I sada kada je sudbina eurozone problem sviju manje razvijene zemlje očekuju „subvenciju“ od strane razvijenijih zemalja članica eruozone. Ostale članice Europske unije na čelu sa Velikom britanijom ne žele participirati u rješavanju nagomilanih problema eruozone. Spas se traži u izdanju euroobveznica na razini eurozone. Gospođa Merkel kaže zagovornicima te i takve politike – NE!

Svaka nacionalna valuta ima državu (imovinu, odnosno poreze koje ista ubire). Konačno, emisija novca nije ništa drugo do izdavanje solo mjenica od strane države. Drugim riječima, novčana masa je javni dug države čija ga je centralna banka emitirala. Otuda mi ostaje nepoznanica kako može centralna banka biti nezavisna od vlade. U eurozoni nema države koja bi bila dužnik prema vlasnicima, imaocima, novca. Da bi se problem riješio određene su kvote po pojedinim zemljama. Međutim, kupovina domaće i inozemne štednje putem zajedničke obveznice pretpostavlja da je svaka od država jamac – platać. Jedino je tako moguće polučiti nisku cijenu na obveznice. Drugim rijčima, Grčka, Italija, itd., bi koristile obveznice koje bi, in ultima linea, na kraju platila Njemačka. Prema tome, gospođa Merkel je u pravu.

Postoje i drugi razlozi zašto Njemačka nesmije pristati na zajedničku obveznicu o čemu sam raspravljao na mojim radionicama što ću učiniti i 12. Listopada.

Sve navedeno, i još mnogo toga, ima značajne reperkusije na hrvatsko gospodarstvo i na tečaj kune. Na žalost, predizborni populizam ne bira sredstva. Male stranke koje se bore da prođu prag mogu govoriti i obećavati što ima je volja jer, ionako, neće obnašati vlast. Međutim, zabrinjavaju izjave predstavnika velikih stranaka koje znaju, o čemu šute, da je stanje dramatično i stoga jedno iznose u predizbornoj promidžbi a drugo će sutra raditi. To nije dobro. Stanje u gospodarstvu moglo bi rezultirati velikim socijalnim nezadovoljstvom pa će današnji lideri sutra morati obrazložiti zašto su varali ovaj osiromašeni narod.

Vidmo se 12. Listopada, a do tada lijep pozdrav!